

KLUMME

Danmark har et medansvar for Belarus' skæbne

Under Anden Verdenskrig led belarusserne som få andre befolkninger, og danske frivillige havde en stor del af skylden. Nu er landet undertrykt af sin egen hersker – tiden er kommet til at hjælpe.

Af Niels Barfod

Teksten er en redigeret version af Niels Barfoeds tale til åbningen af Det Udenrigspolitiske Selskabs høring om Belarus på Louisiana d. 11. august 2021.

Engang – før de to verdenskrige og det kaos, de spredte over Østeuropa – løb der en hovedvej tværs gennem det europæiske kontinent. Den travle og myldrende forbindelseslinje udgik fra Moskva og førte i stik vestlig retning til Warszawa og herefter videre til Berlin.

Godt halvvejs til Warszawa passerede den en russisk provinshovedstad ved navn Minsk, et guvernement i det gamle Tsarrige. Hvilket Minsk ikke altid havde været. Det, vi længe kaldte hviderusserne, havde nemlig hørt snart til Polen og snart til litauiske storfyrstendømmer. Altid som undersætter.

Grænser er blevet flyttet hen over det vidtstrakte landskab af søer, sand og sumpe, systemer har skiftet, men herrer over sig selv nåede belarusserne aldrig at blive, bortset fra nogle få euforiske og mindeværdige måneder i 1918.

Næst efter jøderne er der næppe noget europæisk folk, der har haft en mere pinefuld fortid

De to verdenskrige forvandlede den europæiske færdselsåre, hvor så meget udveksledes – det være sig varer eller kultur eller folk – til et transportbånd, der førte tusindvis af mænd i uniform og tunge våben i én retning – østpå. I Anden Verdenskrig var målet med denne strøm *Lebensraum* – hvilket var navnet på Hitlers eroblingsprojekt – og midlet til at opnå dette var drab og ødelæggelse. partiet.

Blodlande

I de følgende krigshærgede år blev Minsk og Belarus forvandlet til det, den amerikanske historiker Timothy Snyder har kaldt ”blodlande”.

Hele den vestlige del af Sovjetunionen blev med lynkrigens fart det største slagtehus i europæisk historie. Slaveri, påtvungen hungersnød, massakrer og etnisk udrensning var de nye betingelser for civilbefolkningen.

Intet område er blevet behandlet mere skånselsløst eller rettere bestialsk end Belarus og Ukraine, både af Hitler og Stalin. Og næst efter jøderne er der næppe nogen europæisk folk, der har haft en mere pinefuld fortid. Det er nemt at sige: Takket være krigen. Det er sværere at sige: Takket være ikke mindst danskere. Men det er sandheden.

Tusindvis af danskere var beskæftiget med udslættelsen af liv og civilisation i dette mægtige område. De var ikke kun vidner, men fanatiske og beslutsomme gerningsmænd. De var frivillige i det såkaldte Frikorps Danmark. De medbragte Dannebrog, men tjente under Hagekorset og kæmpede under Waffen SS' kommando.

Den belarusiske befolknings traumer under Anden Verdenskrig er ikke mindst påført dem af danskerne

Mens tyskerne endnu var overlegne på slagmarken, fik danskerne deres træning i byen Bobruisk – en enorm bebyggelse, der bestod af lejre, fængsler, massegrave, produkti-

onsenheder, der blev drevet af slaver, lazaretter og NKVD-kontorer, en militær spøgelsesby på størrelse med Aarhus, ikke mindst befolket af invaliderede soldater, der ventede på at blive sendt tilbage til fronten.

Så længe tyskerne var overlegne på slagmarken, var der tid og råd til regulær træning for Frikorps Danmark. Det blev uddannet til at kontrollere det enorme bagland, som den hastigt fremrykkende front efterlod sig. Danskerne blev uddannet i at vurdere, hvornår landsbyer, mistænkt for at huse partisaner, skulle brændes ned til grunden, og hvornår de arresterede skulle hænges på offentlige pladser til skræk og advarsel.

Danskernes ansvar

Den belarussiske befolknings traumer er ikke mindst påført dem af danskerne. Danskerne var ikke en fodnote i historien, men en central kraft i Operation Barbarossa, som var navnet på Hitler-Tysklands generalangreb på Sovjetunionen, der indledtes i 1940.

Frikorps Danmark var ikke udkommanderet af den danske hærledelse, men de var rejst afsted med den danske regerings tilladelse. Alternativet kunne have været – det var i al fald den udtalte trussel – at den tyske besættelsesmagt indfor skrev den danske hær til fronttjeneste i Barbarossa-angrebet.

De overlevende danske frontkæmpere, som ikke havnede som krigsfanger hos russerne, vendte hjem til retsforfølgelse, men kun for at have kæmpet for en fremmed magt. For deres uhyrlige forbrydelser mod menneskeheden blev de praktisk taget ikke straffet.

Der var med andre ord under Anden Verdenskrig ikke så få danske, der stiftede bekendtskab med Belarus – som krigsbytte. Det fremgår af talrige breve hjem fra vores landsmænd i Waffen-SS. Det skylder vi både belarusserne og os selv at huske. Vi kan ikke anstille os som fremmede og uforstående over den voldskultur, der med Operation Barbarossa ramte regionen og dens ’undermennesker’. Den var også vores. Men med Den Kolde krig og isolationen bag Jerntæppet gled området ind i den store østeuropæiske glemmebog. Indtil fornylig har man ofte hørt Belarus blive kaldt *terra incognita*.

Jeg læser i mit gamle Salmonsens Konversationsleksikon fra 1901 artiklen om det russiske guvernement Minsk. Her hedder det, at ”Hovedmassen af Befolkningen er Hviderusser, der i deres utilgængelige Landsbyer gør indtryk af et halvvildt Folk.” Blandt mindretallene noteres der tartarer, ”hvilke stammer fra en Horde, der slog sig ned paa Egnen i Beg. af 16. Aarh.”

Sprogbrugen, der ikke er til at tage fejl af, fortæller, at allerede ved forrige århundredeskifte var jorden i vores vestlige kultur gødet for et herrefolkssyn på det hviderussiske folkefærd.

Historiens svar på den etniske udrensning under Anden Verdenskrig var glemsel. Ikke blot under Den Kolde Krig, men også da Belarus kort efter Sovjetunionens opløsning blev en selvstændig republik – det er tredive år siden – sænkede der sig et slør over området. Alle Belarus' naboer står

klart på vores indre landkort fra Letland til Ukraine, fra Litauen til Rusland og Polen – hos mange af os gør Belarus ikke. Indtil i dag.

I krig med sit eget folk

Den eskalerende krig, som Aleksandr Lukasjenko fører mod sit eget folk, er lige så infam, som den er absurd i dagens Europa. Hvis det havde været din nabo, ville du have tilkaldt politiet for længst. Det er en lettelse at se og vide, at Litauen og Polen står fast på deres uforbeholdne solidaritet og er klare i deres fordømmelse af Lukasjenkos regime. Men hvad med os? Den simple kendsgerning, at vi sidder her, er et budskab i sig selv.

I sin tid under Den Kolde Krig kunne det frie polske fagforbund Solidarnosc regne med kontakt med hjælpsomme civile grupper i Vesteuropa. Medlemmer af Charter 77 i Prag kunne slå råd op med venner i Paris og København, skønt telefonerne var færre dengang og ikke mobile, for ikke at tale om, at de sandsynligvis var aflyttet. Men de moderne kommunikationsmuligheder er totale. Alt kan formidles videre overalt. Ingen meddelelse, der ønskes udbredt og delt, kan holdes tilbage i vores elektroniske verden. Så hvad forhindrer os i at gøre det?

Vi ved, at selskabet for venner af Belarus, Talaka, der har etableret sig i Danmark, allerede er aktivt. Vi agter at følge deres eksempel og grundlægge en Solidaritet med Belarus-gruppe.

Lad os banke på døren, selvom vi ved, at vi ikke kan gå ind, for vi kan fortælle, at vi er her

Lad os lirke et vindue op i den lukkede celle, hvor Lukasjenko for tiden har indespærret sit folk og tilbyde en mundfuld frisk luft. Lad os banke på døren, selvom vi ved, at vi ikke kan gå ind, for vi kan fortælle, at vi er her.

Med andre ord, lad os se situationen i øjnene, som har udviklet sig så drastisk og foreløbig er frosset til, mens vi minder hinanden om den simple kendsgerning, at uden borgerlige og politiske rettigheder kan et folk ikke trække vejret.

Den hæmningsløse statsterror har sendt oppositionen under jorden, men dens næring er den samme: et håb om for første gang i historien i fællesskab at kunne opbygge en national identitet i et fredeligt opgør med undertrykkelsen.

Beslutninger er politikernes job, men det er vores ansvar at tage del i forberedelserne. Så simpelt er det. Lad os begynde.

Niels Barfod er forfatter og dr.phil.

Demonstrationer i Belarus
Foto: Andrew Keymaster / Unsplash